

Конституційні акти та проекти на західноукраїнських землях XIX – XX століття.

- 1. Конституційний закон Австро-Угорської імперії про загальні права громадян для королевств і областей, які представлені у рейхсраті 1**
- 2. Закон про загальні справи всіх земель Австрійської монархії та про порядок управління ними 3**
- 3. Закон про автономію Підкарпатської Русі 8**
- 4. Конституційний закон про незалежність Карпатської України, прийнятого Соймом Карпатської України ...15**
- 5. Сціборський Микола НАРИС ПРОЄКТУ ОСНОВНИХ ЗАКОНІВ /КОНСТИТУЦІЇ/ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ 16**
- 6. Акт відновлення Української Держави, проголошений у Львові 37**

Конституційний закон Австро-Угорської імперії про загальні права громадян для королевств і областей, які представлені у рейхсраті

12 грудня 1867 р.

2. Все граждане равны перед законом.
3. Государственный должности доступны одинаково для всех граждан. — Допущение к этим должностям иностранцев связано с приобретением прав австрийского гражданства.
4. Свободное передвижение по территории государства лиц и имущества не подлежат никаким стеснениям. — Все граждане, живущие в общине, где они платят налог на свою собственность, промышленное предприятие или доходы, обладают в этой общине избирательными и представительными правами под теми же условиями, как и местные

уроженцы. — Свобода эмиграции ограничивается государством лишь в случае обязанности отбывать воинскую повинность.

5. Собственность неприкосновенна. Принудительная экспроприация может быть совершена лишь в случаях и формах, установленных законом.

6. Всякий гражданин может находиться и иметь место своего жительства во всех частях территории государства, приобретать здесь земельную собственность всякого рода и свободно располагать ею...

7. Всякое отношение вассалитета или зависимости навсегда уничтожается....

8. Личная свобода гарантируется. — Закон 27 октября 1862 года об охране личной свободы объявляется составною частью настоящего конституционного закона. — Всякий арест, произведенный или продленный противно законам, обязывает государство к возмещению убытков потерпевшей стороны.

9. Жилище неприкосновенно. — Закон 27 октября 1862 г. об охране жилища объявляется составною частью настоящего конституционного закона.

10. Тайна корреспонденции должна быть уважаема. Задерживание писем, кроме случая законного ареста и домашнего обыска, может применяться только по соображениям военного времени или вследствие судебного постановления ...

12. Австрийские граждане имеют право собраний и ассоциаций. Осуществление этого права регулируется специальными законами.

13. Каждый имеет право, в пределах законности, выражать свободно свои мысли словесно, письменно, в печати или посредством изображений. — Печать не должна быть... подчинена цензуре ... Почтовые запрещения со стороны администрации не применяются к сочинениям, напечатанным в стране.

14. Всем гарантируется полная свобода вероисповедания и совести. — Пользование гражданскими и политическими правами не зависит от религиозного исповедания. Однако, религиозные верования не должны никоим образом нарушать гражданских обязанностей. Никто не может быть принужден к исполнению какого-либо религиозного акта или к принятию участия в религиозной церемонии...

15. Всякая церковь или религиозная ассоциация, признанная законом, имеет право отправлять богослужения сообща и публично; она регулирует и управляет своими внутренними делами независимо;

она владеет и пользуется учреждениями, вкладами и капиталами, переданными в её руки для целей культа, образования и благотворительности; но она подчиняется, как и всякое общество, законам государства.

16. Последователи религиозного исповедания, не признанного законом, могут отправлять богослужение в частных домах, раз это не противоречит ни законам, ни добрым нравам.

17. Наука и ее преподавание свободны. — Всякий гражданин имеет право основывать учебные и воспитательные заведения и давать в них образование, если он удовлетворяет законным требованиям. ... Государство имеет право высшего руководства и наблюдения за публичным обучением и воспитанием.

18. Каждый свободен выбирать себе профессию и подготовляться к ней, где и как хочет.

19. Все народы государства, принадлежащие к различным расам, равны в правах: каждая раса имеет неотъемлемое право поддерживать и культивировать свою национальность и свой язык. — Государство признает за всеми языками, употребляемыми в областях монархии, равное право на употребление в школах, и при осуществлении функций и различных актов государственной жизни. — В областях, население которых принадлежит к различным расам, учреждения народного просвещения должны быть организованы таким образом, чтобы каждый, не имея нужды изучать другой язык, имел возможность получить на своем языке необходимые элементы своего образования.

<http://ukrhist.at.ua/publ/41-1-0-432>

Закон про загальні справи всіх земель Австрійської монархії та про порядок управління ними

21 грудня 1867 р.

З відома обох палат рейхсрату я вважаю необхідним, на додаток до основного державного закону про цісарське представництво, видати наступний закон.

1. Загальними справами королівств і земель, представлених в рейхсраті, і земель угорської корони оголошуються:

а) закордонні справи, включаючи дипломатичне і торгове представництво за кордоном, а також розпорядження, необхідні для висновку міжнародних договорів; проте, за народним представництвом кожної з обох половин імперії (рейхсратом і угорським сеймом) зберігається право затверджувати ці трактати, оскільки такого твердження вимагає конституція;

б) військові, у тому числі військово-морські справи, за винятком дозволу рекрутських наборів, законодавства про порядок відбування військової повинності і розпоряджень про дислокацію і склад війська, а також регламентації цивільного статусу осіб, що знаходяться у війську, їх прав і обов'язків зовні військової служби;

в) фінанси, оскільки йдеться про витрати, які повинні покриватися спільно, в першу чергу встановлення кошторису цих витрат і розгляд звітності по ньому.

2. Крім того, наступні питання повинні розв'язуватися хоча і не спільно, але на підставі загальних, встановлюваних час від часу угодою, правил:

- 1) торгові справи, зокрема митне законодавство;
- 2) законодавство про непрямі податки, пов'язані з промисловим виробництвом;
- 3) встановлення монетної системи і грошового курсу;
- 4) порядок експлуатації залізниць, коли зачіпаються інтереси обох частин імперії;
- 5) встановлення системи державної безпеки.

3. Витрати, що відносяться до сумісних справ (§ 1), несуть обидві частини монархії в тій пропорції, яку визначають, із затвердження цісаря, їх народні представництва (рейхсрат і сейм) шляхом угод, відновлюваних через відомі проміжки часу. У випадку, якщо народні представництва не зможуть прийти до згоди, ця пропорція встановлюється цісарем, але тільки на один рік.

Стягування засобів, що служать для покриття відповідної частки загальних витрат, підлягає виключно веденню кожної частини імперії. Проте для покриття витрат по загальних справах може бути укладена загальна позика, причому в цьому випадку всі питання, висновки позики, порядку витрачання і погашення її, розв'язуються спільно. Разом з тим саме рішення питання про необхідність позики є компетенцією законодавчої влади кожної з обох частин імперії.

4. Розміри витрат кожної з частин імперії, пов'язаних з раніше укладеними позиками, будуть визначені шляхом угоди між ними.

5. Керівництво сумісними справами покладається на загальне міністерство, яке, проте, не може одночасно керувати і окремими галузями управління в кожній з обох частин імперії. Розпорядження, управління, командування і організації армії, що стосуються, є прерогативою виключно цісаря.

6. Для вирішення сумісних питань законодавчі органи (рейхсрат і сейм) виділяють зі свого складу делегації.

7. До складу делегації рейхсрату входять 60 членів, з яких одну третину вибирає палата панів, а дві третини – палата депутатів.

8. Палата панів абсолютною більшістю голосів вибирає зі свого середовища 20 членів делегації. 40 членів делегації від палати депутатів

мають бути обрані абсолютною більшістю голосів так, щоб депутати від кожного ландтагу, обираєні або ними самими зі свого середовища, або на пленарному засіданні рейхсрату, але також з їх середовища, мали в делегації своїх представників в наступній кількості: від королівства Чехії – 10, від королівства Далмації – 1, від королівства Галичини та Лодомерії з великим герцогством Краківським – 7, від ерцгерцогства Нижньої Австрії – 3, від герцогства Зальцбургського – 1, від ерцгерцогства Верхньої Австрії – 2, від герцогства Штірії – 2, від герцогства Карінтії – 1, від герцогства Країни – 1, від герцогства Буковини – 1, від маркграфства Моравії – 4, від герцогства Верхньої та Нижньої Сілезії – 1, від графства Тірольського – 2, від землі Ворарлберг – 1, від маркграфства Істрії – 1, від графства Гарц і Градішкі – 1, від міста Трієста з округою – 1; всього 40 делегатів.

9. Кожна з палат обирає таким чином заступників делегатів, число яких для палати панів складає 10, для палати депутатів – 20. кількість заступників делегатів від палати депутатів розподіляється таким саме чином, як і число самих делегатів, причому один заступник повинен доводитися на 1-3 делегатів, двох заступників – на 4 і більш делегатів. Вибори кожного заступника проводяться індивідуально.

10. Обрання делегатів і їх заступників проводиться обома палатами рейхсрату щорічно. Делегати і їх заступники зберігають свої повноваження аж до нових виборів. Члени делегації можуть бути переобраними.

11. Делегації скликаються цісарем щорічно; місце їх скликання визначається цісарем.

12. Делегація рейхсрату вибирає з числа своїх членів голову, віце-голову, секретарів та інших посадовців.

13. В компетенцію делегацій входять всі питання, що стосуються сумісних справ. Інші питання не входять в сферу компетенції делегацій.

14. Урядові пропозиції повідомляються загальним міністерством кожній з обох делегацій окремо. Кожна делегація має з свого боку право вносити пропозиції з питань, що входять в її компетенцію.

15. Для ухвалення законів з питань, що входять в компетенцію делегацій, потрібна згода обох делегацій або, за відсутністю такої згоди, схвалення загального збору обох делегацій і в обох випадках – санкція цісаря.

16. Право притягати до відповідальності загальне міністерство належить делегаціям. У разі порушення прийнятого згідно конституції закону, що стосується сумісних справ, кожна делегація може внести в іншу пропозицію про залучення до відповідальності загального міністерства або одного з його членів. Рішення про залучення до відповідальності набуває чинності, якщо за

нього висловлюються обидві делегації окремо або загальний збір обох делегацій.

17. Кожна делегація висуває в цьому випадку двадцять чотирьох суддів з числа незалежних і компетентних в законах підданих що представляється нею країни, з яких інша делегація має право викреслити дванадцять. Обвинувачений або обвинувачені, якщо їх дещо, також має право відвести із запропонованих суддів дванадцять, проте так, щоб з обох делегацій було відведене по рівній кількості членів. Судді, що залишаються, утворюють суд для даного процесу.

18. Спеціальний закон про відповідальність загального міністерства встановить порядок збудження звинувачення, судочинства і судового слідства.

19. Кожна делегація збирається, обговорює питання і ухвалює рішення окремо. Виключення з цього положення передбачені в § 31.

20. Для того, щоб рішення делегації рейхсрату мали законну силу, необхідна присутність на її засіданні не менше тридцяти її членів, окрім голови, і абсолютна більшість голосів присутніх.

21. Делегати рейхсрату та їх заступники не повинні приймати від своїх виборців ніяких інструкцій.

22. Делегати рейхсрату повинні подавати свій голос особисто: умови заміни делегата заступником передбачені в § 25.

23. Члени делегацій від рейхсрату користуються недоторканністю і не підлягають відповідальності, як і депутати рейхсрату, у відповідності з § 16 основного закону про народне представництво.

24. Вихід з рейхсрату спричиняє за собою вихід з делегації.

25. Коли звільняється місце члена делегації або його заступника, проводяться нові вибори. Якщо рейхсрат в цей час не засідає, то місце вибулого делегата займає його заступник.

26. У разі розпуску палати депутатів члени делегації також втрачають свої повноваження. Новообраний рейхсрат вибирає нову делегацію.

27. Після закінчення робіт сесія делегації закривається її головою із згоди або по велінню цісаря.

28. Члени загального міністерства користуються правом участі в засіданнях делегацій і можуть підтримувати свої пропозиції особисто або

через своїх представників. Вони повинні заслуховувати всякий раз, коли вони цього зажадають. Делегація має право робити запити загальному міністерству або одному з його членів і вимагати від них відповідей і пояснень, а також створювати комісії, яким міністерство повинне давати всю необхідну інформацію.

29. Засідання делегації, як правило, є публічними. Як виняток ухвалою збору за пропозицією голови або п'яти його членів, прийнятим у відсутність сторонніх осіб, засідання може бути оголошено закритим. У будь-якому випадку ніякого рішення не може бути ухвалений інакше, як на публічному засіданні.

30. Обидві делегації повідомляють один одному свої рішення, супроводжуючи їх, у разі потреби, мотивуванням. Таке повідомлення робиться письмово, на німецькій мові делегацією рейхсрата і на угорській – делегацією угорського сейму, з додатком з кожної сторони разом з текстом точного перекладу на мову іншої делегації.

31. Кожна делегація має право вимагати, щоб яке-небудь питання було вирішено сумісним голосуванням обох делегацій, і ця вимога не може бути знехтувана іншою делегацією після того, як триразовий обмін письмовими повідомленнями залишився без результату. З обопільної згоди обидва голови призначають місце і час сумісного засідання, на якому повинно бути ухвалено загальне рішення.

32. Сумісні засідання ведуть по черзі голови делегацій. Питання про те, хто першим головуватиме, розв'язується жеребкуванням. Протягом кожної з подальших сесій воно належить голові тієї делегації, який не головував на попередній сесії.

33. Щоб рішення сумісного засідання було дійсним, необхідна присутність на ньому не менш дві третини членів кожної делегації. Рішення приймаються абсолютною більшістю голосів. Якщо на сумісному засіданні одна делегація представлена великою кількістю голосів, ніж інша, то рівність голосів між делегаціями має бути відновлена за допомогою утримання від голосування відповідної кількості членів більш численної делегації. Питання про те, хто з делегатів повинен в цьому випадку утриматися від голосування, розв'язується жеребкуванням.

34. Сумісні засідання делегацій є публічними. Протокол ведеться на обох мовах секретарями обох делегацій і затверджується спільно.

35. Порядок ведення справ делегацією рейхсрату встановлюється регламентом, який складається самою цією делегацією.

36. Угода з тих питань, які хоча і не розв'язуються спільно, але повинні регулюватися на загальних засадах, досягається одним з наступних способів: або відповідальні міністри складають за взаємною угодою проект, який вноситься на розгляд народних представництв обох частин імперії і потім урочисто передається на санкцію цісарю; або народні представництва обирають зі свого середовища депутацію, що складається з рівного числа членів кожної з них, яка і розробляє, за ініціативою компетентного міністра, проект, що вноситься потім міністерствами в кожний з представницьких органів і що розглядається депутатами в установленому порядку; потім рішення урочисто надсилають цісарю для санкції. Другий шлях застосовується завжди при розподілі витрат по сумісних справах.

37. Справжній закон набуває чинності одночасно із законами про зміну основного закону про цісарське представництво від 26 лютого 1861 р. і з основними законами про загальні права громадян, про урядову і виконавчу владу, про судову владу і про устрій цісарського суду.

Сборник документов по истории нового времени. Экономическое развитие и внутренняя политика стран Европы и Америки. 1870-1914. Сост. П.И.Остриков, П.П.Вандель. - М.: Высшая школа, 1989. – С. 241-245.

Закон про автономію Підкарпатської Русі.

14 грудня 1938 р. *

Оголошення правительства.

з дня 23 листопада 1938

про повний текст приписів про автономію Підкарпатської Русі.

Правительство Чесько-Словацької републики оголошує по § 3. конституційного закона з дня 22. листопада 1938 ч 36. з. і р. про автономію Підкарпатської Русі, повний текст приписів про автономію Підкарпатської Русі, поміщений в прилозі цього оголошення.

Прилога оголошення правительства чис..... /38 Зб. з. і р.

Конституційний закон.

з дня 22 листопада 1938 чис ..... Зб. з. і р. про автономію
Підкарпатської Русі.

Народне зібрання, виходячи з дійсности, що південно-карпатські Русини добровільно прилучилися до Чеськословацької републики, і що їхній території була забезпечена найширша автономія, як по договору, заключеному в Сен-Жермен ан Ле з дня 10. вересня 1919, так і в § 3. конституційної грамоти, ухвалило цей закон.

Розділ перший.

Управильнений текст § 1 і § 4, уст 2 зак. чис/38 36. з. й р.

Часть перша.

ВСТУПНІ ПОСТАНОВИ.

Артикул I.

Конституційний суд рішає і про те, чи закони сойму Підкарпатської Руси відповідають засаді артикулу I закона з дня 29. лютого 1920, чис. 121 36. з. і р., яким уводиться конституційна грамота Чесько-Словацької республіки.

Артикул II.

Члена /заступника/ конституційного суду, якого до тепер іменував президент республіки на внесок сойму Підкарпатської Руси, іменує правительство Підкарпатської Руси. Доки так не станеться, виконує конституційний суд свій круг ділання в дотеперішньому складі і по дотеперішнім приписам.

Артикул III.

/1/ Закони, оголошені до дня уконституовання ся сойму Підкарпатської Руси, хоч і відносяться до справ, які підлягають законодавчій власті сойму Підкарпатської Руси, відносяться і на територію Підкарпатської Руси, оскільки з самого закона не впливає щось іншого.

/2/ Якщо в законах, які ухвалило Народне Зібрання, є мова про подрібне унормовання дорогою будь закона або розпорядження, і якщо йде про питання, яке спадає до правовласті законодавчих і правительственних органів Підкарпатської Руси, є ці органи приналежні рішати уділі.

/3/ Правительственну і виконавчу власть на території Підкарпатської Руси виконує від 11. жовтня 1938 в справах, які належать до правовласті Підкарпатської Руси до пори, доки не буде зіставлене правительство Підкарпатської Руси, в складі** трьох членів, яке є складовою частиною осереднього правительства. /§ 70 конституційної грамоти/, / арт. У. Уст. 4./.

Артикул IV.

Постанови артикулів I. до III., як також і арт. У., уст. 4, части першої й постанови части другої цього конституційного закона, є складовою частиною конституційної грамоти. Увідні закони, про які говорить ся в цьому законі, не творять складову часть конституційної грамоти.

Артикул У.

/1/ Вибори до першого сойму Підкарпатської Руси відбудуться до пяти місяців від оголошення цього закона по постановам части I і III закона з дня 14. квітня 1920, чис. 330 36. з. і р., в тексті закона з дня 14. липня 1927, чис. 12636.3. і р., про вибори краєвих і окружних заступництв з тою зміною, що активне виборче право мають ті, які в день виборів переступили 21 рік свого життя, що на кожних 20.000 жителів відносної національної групи припаде один мандат і що обмеження пасивного виборчого права, становлені в § 6 цит. закону не відносяться до цих виборів.

/2/ Про важність виборів до першого сойму Підкарпатської Руси рішить виборчий суд.

/3/ Перше засідання сойму Підкарпатської Русі скличе до одного місяця по виборах президент республіки до міста, яке визначить правительство Підкарпатської Русі. Засіданням першого сойму Підкарпатської Русі керує аж до вибору його предсідництва уповноважений партії, яка при виборах осягла найбільше число голосів. Доки сойм не ухвалить правильник діланя, керується анальогічними постановами правильника діланя палати послів Народного Зібрання.

/4/ Члени правительства Підкарпатської Русі, яке творить складову часть осереднього правительства, іменує президент республіки на внесок предсідництва сойму Підкарпатської Русі, якщо цей є уконституований.

Артикул VI.

/1/ Цей закон набуває обовязуючу силу днем оголошення.

/2/ Днем оголошення цього конституційного закона позбувають важність всі закони і постанови, які противляться його постановам і зміненій конституційній грамоті.

Артикул VII.

Цей закон переведуть всі члени правительства.

Часть друга.

Зміна конституційної грамоти.

Глава I.

Загальні постанови.

§1

/1/ Підкарпатська Русь є автономною складовою*** частею Чесько-Словацької республіки.

/2/ Дефінітивну назву автономної території південнокарпатських Русинів постановить закон сойму Підкарпатської Русі.

§2

/1/ Урядову і навчальну мову на території Підкарпатської Русі визначить закон сойму Підкарпатської Русі.

/2/ Приналежними чеського народа, як також уряди, суди, корпорації, публичні органи і інші звязки з краю Чеського і Моравсько-слезського можуть у зносинах з урядами, судами з іншими публичними органами уживати чеської мови. Для дітей чеської і словацької народности зберігається право на школи з навчальною мовою чеською, зглядно словацькою.

/3/ Язикові права, забезпечені меншостям в договорі між великими державами сполученими й союзними і Чехо-Словацькою, підписаному в Сен-Жермен ан Ле дня 10. вересня 1919 залишаються недоторкнутими :

§3.

На території Підкарпатської Русі узаконюється краєва приналежність. Условиною набуття краєвої приналежності є громадська приналежність до деякої громади Підкарпатської Русі. Державна приналежність набувається самочинно через приналежність краєву.

Глава II.
Законодавча власть.

§4.

/1/ Народне зібрання виконує законодавчу власть для цілої території Чесько-Словацької республіки в ділах:

1. Конституційної грамоти, її складових частей, як також в питаннях, які управильнують діяльність спільних законодавчих, правительственних і виконуючих органів;

2. взаємин Чесько-Словацької республіки з чужиною, виповіджування війни і заключування миру, торговельної і тарифової політики, вивозу і привозу.

3. народної оборони;

4. державного горожанства, еміграції, іміграції,**** подорожних паспортів;

5. валюти, мір і ваг, патентів, охорони зразків і охоронних значок, вимірювання і мапування;

6. цлових;

7. переправи;

8. пошти, телекомунікації, поштової щадниці і шекової служби;

9. спільного бюджету, спільного заключного рахунку, державного довгу і одобрування позичок на спільні потреби держави та їх ужиття;

10. податків, даней і оплат, оскільки служать по § 18 цього закону на криття видатків спільних справ, засад посередних податків взагалі.;

11. монополів, спільних державних підприємств, заведень і уряджень. Виняток творять державні ліси і маетки, гірничі і гутні підприємства, купелі, яких власність і управа переходить на той край, на території якого находяться;

12. правні правильнення питань господарських і фінансових, які є потрібні для забезпечення однакових конкуренційних условин підприємання.

/2/ На основі згоди сойму Підкарпатської Руси може Народне Зібрання одноцільно рішати й інші питання спільного інтересу.

§5

/1/ До важности ухвал Народного Зібрання в справі зміни конституційної грамоти і конституційних законів взагалі, оскільки би та зміна відносилася до державно-правного поставлення Підкарпатської Руси, треба, щоби більшість, призначена в конституційній грамоті, містила в собі і відповідні кваліфіковану більшість членів сойму, вибраних на території Підкарпатської Руси.

/2/ Для законів в ділах, наведених в § 4. уст. 1. чис. 12 треба, щоби більшість, призначена в конституційній грамоті, містила в собі й відповідну більшість членів обох палат, вибраних на території Підкарпатської Руси.

§6.

Члени обох палат Народного Зібрання, вибрані на території Підкарпатської Руси, мають право голосування лише у випадкові ухвалювання справ, наведених в § 4. цього закону.

§7.

/1/ Закон ухвалений Народним Зібранням в ділах наведених в § 4 цього закону відноситься до Підкарпатської Русі лише тоді, якщо це в ньому виразно наведено.

/2/ В такому випадкові закон має бути оголошений в первіснім тексті також в мові Підкарпатської Русі.

§8.

В сталім виділі будуть як члени і заступники членів пропорціонально заступлені члени обох палат Народного Зібрання, вибрані на території Підкарпатської Русі.

§9

/1/ У всіх ділах, ненаведених в § 4 цього закона, виконує законодавчу власть на території Підкарпатської Русі сойм Підкарпатської Русі, вибраний загальним, безпосереднім, тайним голосуванням по засаді пропорціонального заступлення.

/2/ Сойм Підкарпатської Русі ухвалить конституцію Підкарпатської Русі в рамках правного ладу Чесько-Словацької републики.

/3/ Зміну території Підкарпатської Русі можна по § 33 конституційної грамоти здійснити тільки за згодою двотретинної більшості сойму Підкарпатської Русі.

/4/ До міжнародних договорів, які відносяться до культурних, віроісповідних і господарських питань виключно підкарпаторуських і які спадають по думці уступу 1. до правовласти Підкарпатської Русі, треба згоди сойму Підкарпатської Русі.

/5/ Постанови § 47. і § 48. уст. 1 і 3 конституційної грамоти відносяться відповідно і до законів сойму Підкарпатської Русі.

/6/ Постанови §§ 20, 23 до 26. конституційної грамоти відносяться і до членів сойму Підкарпатської Русі на цілій території Чесько-Словацької републики.

Глава III.

Поавительственна і виконавча власть.

§10.

Більшість, потрібна по думці § 57. конституційної грамоти для вибору президента републики, мусить містити в собі відповідну більшість членів Народного Зібрання, вибраних на території Підкарпатської Русі. У випадкові, що такої більшості не можна б було осягнути, відлежитья вибір о 14 днів, а якщо не дійшло би в тій порі до згоди, виконався вибір більшістю, визначеною в § 57. конституційної грамоти.

§11.

/1/ Правительственну і виконавчу власть на території Підкарпатської Русі в ділах, наведених в § 4. цього закону виконують органи Чесько-Словацької републики крім діл наведених в §4. уст. 1, ч. 4, 6, 7, 8, 10 і 12 цього закону.

/2/ На основі взаїмного порозуміння приналежних міністерств можна одноцільно управильнити питання спільного інтересу.

§12.

/1/ У вирішуваннях осереднього правительства републики і підписуванню його актів братимуть участь члени правительства Підкарпатської Русі лиш тоді, якщо йде про справи,***** які відносяться також до Підкарпатської Русі

/2/ Якщо правительственний розпорядок / § 84 конституційної грамоти/ відноситься також до Підкарпатської Русі, підпише його щонайменше один член правительства, заступаючий Підкарпатську Русь.

§13.

/1/ Службовики осередньої державної адміністрації на території Підкарпатської Русі будуть призначені передовсім з рядів приналежників Підкарпатської Русі.

/2/ До спільних осередніх урядів, заведень і підприємств буде принята скількість населення Підкарпатської Русі відповідна скількості її приналежників.

/3/ На території Підкарпатської Русі буде уміщений контингент військових частин всіх родів зброї і служб, відповідний скількості її населення. Приналежники Підкарпатської Русі будуть приділені передовсім до тих частин, що поміщені на її території і підражені приналежній команді для Підкарпатської Русі.

§14.

/1/ Підкарпатській Русі, її установам і органам забезпечується пропорціональне заступлення у всіх спільних осередніх установах, радах, комісіях, віділах і т.д.

/2/ Підкарпатській Русі, її установам і органам забезпечується пропорціональне заступлення в міжнародних організаціях, уніях, радах, віділах, комісіях, і под., в яких Чесько-Словацька република дістала або дістане заступлення.

§15.

/1/ В ділах, наведених в §4. уст. 1, ч. 4, 6, 7, 8, 10, і 12, які в останніх ділах, ненаведених в § 4. цього закону, виконують Правительственну і виконавчу власть автономні органи Підкарпатської Русі.

/2/ В ділах,***** наведених в § 4. уст. 1, ч. 6 і 10, ділають краєві органи по приписам спільних міністерств.

/3/ Господарення державних переправних підприємств / § 4, уст 1, ч. 7 і 8 цього закону / уладнається по засаді, що Підкарпатська Русь господарить самостійно і на свій рахунок.

/4/ Діла цілодержавного і спільного інтересу будуть рішатися порозумінням приналежних органів. В тім ділі можна заснувати і спільні органи.

/5/ Правительственну і виконавчу власть на території Підкарпатської Русі виконує правительство Підкарпатської Русі, відповідальне перед сеймом Підкарпатської Русі.

§16.

Судову охорону проти адміністративним урядам Підкарпатської Русі в ділах, які по думці § 15. цього закону належать до їх правовласти, дає в найвищій інстанції найвищий адміністративний суд в Празі в сенаті, призначенім для Підкарпатської Русі.

Глава IV. Судейська власть.

§17.

/1/ Судівництво на території Підкарпатської Русі виконують суди, засновані на цій території. В найвищій інстанції дає охорону найвищій суд в Берні***** (Брно) в сенаті, призначенім для Підкарпатської Русі.

/2/ Всюди, де четверта глава конституційної грамоти говорить про управління окремішним законом, мається на думці закон сойму Підкарпатської Русі.

Глава V. Спільні видатки.

§18.

/1/ На покриття видатків спільних діл, вчислячи в це і службу державного довгу, є призначений дохід із цла, монополів і спільних державних підприємств та дохід із посередних податків, які призначить законом Народне Зібрання.

/2/ До збуту маєтку, який по § 4, уст 1, ч. 11 переходить на власність краю, треба згоди Народнього Зібрання.

§19.

Підкарпатська Русь, її приналежники, її заведення й підприємства братимуть участь в публичних річевих видатках бюджету спільних діл, подібно теж у спільних фондах, дотаціях і інших вигодах зі спільних державних і державою середників***** у відношенню податкового доходу.

Розділ другий.

Текст § 2 і § 4. уст. 1 зак. чис..... /1938 36. з. і р.

/1/ Уряд губернатора і віцегубернаторів Підкарпатської Русі, канцелярія губернатора Підкарпатської Русі і губерніяльна рада для Підкарпатської Русі зносяться.

/2/ Круг ділання губернатора Підкарпатської Русі, оскільки була на нього перенесена з міністерств, з правительства або з інших урядів / органів/, як також круг ділання краєвого уряду для краю підкарпатського, може правительство Подкарпатської Русі перенести розпорядження на інші уряди / органи/.

/3/ Для урядів /органів/, на які буде перенесений по уступу 2. круг ділання губернатора Підкарпатської Русі, не є важне обмеження виконування кругу ділання, які були наложені губернаторові Підкарпатської Русі в користь інших урядів або органів законом з дня 26. червня 1937, чие. 172 36. з. й р. про тимчасове управління правного становища

губернатора Підкарпатської Русі і про зв'язані з цим організаційні заходи.

/4/ Приписи закону про організацію політичної адміністрації, що відносяться до функції краєвого президента, набувають на Підкарпатській Русі знов повної обов'язуючої сили.

Артикул II.

Постанови арт. 1 другого розділу, що мають значіння конституційного закону.

Копія.*****

- *Датується за супровідним листом
- ** Між словами "правительство Підкарпатської Русі" і "в складі" олівцем зроблена вставка "Підкарпатської Русі".
- *** Вставка зроблена олівцем.
- **** Вставка зроблена олівцем.
- ***** Написано чорнилом замість перекресленого "діла".
- ***** Написано чорнилом замість перекресленого "справах".
- ***** Правильно: в Брно.
- ***** Так у тексті.
- ***** Підпис відсутній.

Карпатська Україна (1938-1939): Збірник архівних документів і матеріалів. – Ужгород: Всеукраїнське державне видавництво «Карпати», 2009. – С. 88-97.

Конституційний закон про незалежність Карпатської України, прийнятого Соймом Карпатської України

15 березня 1939 р.
Хуст.

ЗАКОН ч.1.

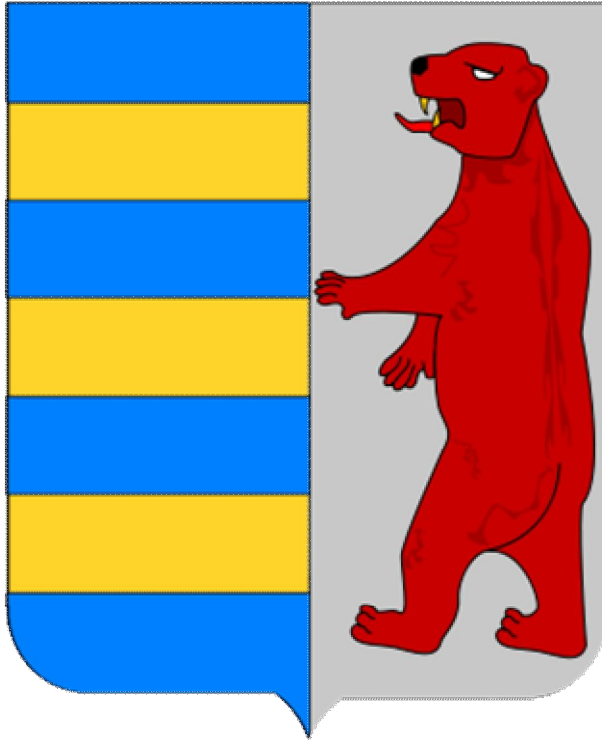
Сойм Карпатської України ухвалив цей закон:

- § : 1. Карпатська Україна є незалежна Держава.
- § : 2. Назва Держави є: КАРПАТСЬКА УКРАЇНА.
- § : 3. Карпатська Україна є республіка з президентом, вибраним Сеймом Карпатської України, на чолі.
- § : 4. Державна мова Карпатської України є УКРАЇНСЬКА мова.
- § : 5. Барва державного прапору Карпатської України є синя й жовта, при чому, барва синя є горішня, а жовта є долішня.
- § : 6. Державним гербом Карпатської України є дотеперішній краєвий герб: медвідь у лівім червонім півполі й чотири сині й три жовті смуги у правому півполі, і ТРИЗУБ св. Володимира Великого з хрестом на середньому зубі. Переведення цього місця закону полишається окремому законіві.
- § : 7. Державний гімн Карпатської України є: "Ще не вмерла Україна...".

§ : 8. Цей закон обов'язує зараз од його прийняття.
В Хусті, дня 15. березня 1939.

Президент Карп/ато/-Української Респ/убліки/ Д-р **Августин
Волошин**, власноручно.

Предсідник Союму К/арпатської У/країни **А. Штефан**,
власноручно.

Карпатська Україна (1938-1939): Збірник архівних документів і матеріалів. – Ужгород: Всеукраїнське державне видавництво «Карпати», 2009. – С. 216.

Микола Сціборський НАРИС ПРОЄКТУ ОСНОВНИХ ЗАКОНІВ /КОНСТИТУЦІЇ/ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ.

ПЕРЕДМОВА.

Праця, яку ми тут предкладаємо увазі членських кадрів ОУН і суспільності, є лише нарисом проєкту Основних Законів, або Конституції, Української Держави.

Цей характер нашої праці зумовляє й її призначення, яке полягало у визначенні конституційних підстав державного устрою України.

Для оформлення цього нарису в закінчений проєкт, що міг би у відповідних обставинах перетворитися в Основний Державний Закон — потрібна ще доповнююча праця комісії експертів.

Свій конституційний нарис ми опрацювали на підставі засад, що їх визначає політична програма Організації Українських Націоналістів, з узагальненням тих умовин, серед яких довелося би нам ставити державне будівництво України.

Автор.

РОЗДІЛ І. — УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВА.

Артикул 1.

Україна є суверенною, авторитарною, тоталітарною, професійно становою державою, що носить назву Українська Держава.

Артикул 2.

Устрій Української Держави будується на засадах націократії.

Націократія — це влада Нації в Державі, що спирається на зорганізованій і солідарній співпраці всіх соціально-корисних верств, об'єднаних — відповідно до їх суспільних і професійних виробничих функцій — в представницьких органах державного кермування.

Основні засади націократії: національна солідарність, надклясовість і протипартійність.

Артикул 3.

Вся повнота влади в Українській Державі належить Українській Нації.

Цю владу Українська Нація здійснює через Голову Держави — Вождя Нації, що уособлює її суверенітет і єдність.

Артикул 4.

Територія Української Держави складається: /буде зазначено по уставленні державних меж. Прим. автора./

Кордони Української Держави визначає та міняє тільки Основний Державний Закон.

Артикул 5.

Державною мовою Української Держави є мова українська.

Артикул 6.

Державним гербом Української Держави є Володимирівський Тризуб золоті барви на синьому полі.

Право вживання державного гербу належить виключно державним установам.

Артикул 7.

Державними барвами Української Держави є барви синя й жовта.

Артикул 8.

Прапор Української Військової Фльоти є синьо-жовтим з державним гербом золотої барви в лівому боці синьої частини прапору.

Прапор торговельної фльоти є синьо-жовтий.

РОЗДІЛ II — ДЕРЖАВА Й ЦЕРКВА.

Артикул 1.

Українська Держава признає релігію за велику цінність, що сприяє розвитку духовно-моральних сил людини, суспільства й Нації.

Артикул 2.

Українська Держава стоїть на становищі охорони Церкви та обопільної співпраці.

Артикул 3.

Національними Церквами в Державі визнаються: Українська Православна Автокефальна Церква з Патріархатом у Києві, і Українська Греко-Католицька Церква з Митрополитом у Львові.

Артикул 4.

Окремий державний закон означить загальні рами організації церкви в Українській Державі, забезпечить її внутрішню автономію й канонічні постанови, і встановить її правне відношення до Держави.

РОЗДІЛ III. — ГОЛОВА ДЕРЖАВИ — ВОЖДЬ НАЦІЇ.

Артикул 1.

На чолі Української Держави стоїть Голова Держави — Вождь нації.

Артикул 2.

Головою Держави може бути кожний громадянин українського походження, що має всі цивільні й політичні права та досягнув 35 років життя.

Артикул 3.

Голову Держави покликає Великий Збір Нації, скликуваний для цієї мети в складі Державного Союму й Верховної Ради Національної Праці.

Артикул 4.

Голова Держави покликається доживотно, або до часу, коли він самий виявить бажання уступити зі свого посту.

Артикул 5.

На випадок смерти, чи уступлення Голови Держави, його обов'язки перебирає Перший Державний Секретар, що є його заступником у Державному Уряді.

В цьому випадку, Перший Державний Секретар зобов'язаний до одного місяця зо дня смерти чи уступлення Голови Держави скликати Великий Збір Нації для покликання Голови Держави.

Артикул 6.

В руках Голови Держави спочиває вся повнота верховної влади Української Держави, за здійснення якої він відповідає перед Богом, Нацією і власним сумлінням.

Свою владу виконує Голова Держави через відповідальний перед ним Державний Уряд, на чолі якого він стоїть особисто.

Голова Держави має вищий догляд над чинністю законодавчих, виконавчих і судових органів Держави.

Артикул 7.

Голова Держави скликає, відкриває, замикає і розв'язує Державний Соїм та Верховну Раду Національної Праці.

Артикул 8.

Голова Держави іменує й звільняє членів Державного Уряду.

Артикул 9.

Голова Держави затверджує іменовання вищих державних урядників /не нижче IX класу/, вищих старшин Армії та Фльоти та ректорів високих шкіл.

Артикул 10.

На внесення міністра ісповідань за попередньою ухвалою Державного Уряду, Голова Держави іменує достойників Української Церкви /не нижче правлячих єпархіями чи дієцезіями єпископів/.

Артикул 11.

Голова Держави є Головним Отаманом усіх суходольних, повітрових і морських збройних сил Української Держави.

В часі війни, головне командування над дієвими збройними силами Глова Держави може доручити Наказному Отаманові Армії й Фльоти.

Артикул 12.

Голова Держави нагороджує почесними відзнаками й рангами згідно з постановами відповідних законів.

Артикул 13.

Голова Держави акредитує й приймає дипломатичних представників чужих держав.

Іменем Української Держави, він затверджує умови з чужими державами на підставі внесень Державного Уряду й Державного Союму.

Артикул 14.

Голова держави виповідає війну й заключає мир, повідомляючи про це Великий Збір Нації, що скликається для цієї мети в складі Державного Союму й Верховної Ради Національної Прації.

Артикул 15.

Голова Держави має право помилювання та амнеції, здійснюючи його через Державного Секретаря Юстиції.

Артикул 16.

Голова Держави одержує з державних фондів щорічну цивільну листу. Висоту цивільної листи встановлює окремим законом Державний Союм.

Артикул 17.

Голова Держави обіймає уряд не пізніше 7 днів з часу покликання його Великим Збором Нації.

Артикул 18.

Обняття уряду Головою Держави відбувається на урочистому засіданні Великого Збору Нації, перед яким Голова Держави складає присягу на береження законів, безпеченства й цілости Української Держави.

Артикул 19.

Присяга, що її складає перед Великим Збором Нації Голова Держави, наступна:

"Перед Господом Богом, Україною і власним сумлінням обіцяю і клянуся виконувати обов'язки Голови Держави й Вождя Нації совісно й найкраще як я їх розумію, дбати про добро й славу Української Держави та берегти її законів. В тому власноруч підписуюся".

По виголошенні присяги, Голова Держави цілує Святий Хрест і Євангеліє.

Артикул 20.

Підписаний текст присяги Голови Держави переховується в архівах Великого Збору Нації.

РОЗДІЛ IV. — ДЕРЖАВНИЙ СОЙМ.

Артикул 1.

Законодатною установою в Українській Державі є Державний Союм.

Артикул 2.

Державний Сойм твориться на засаді представництва всіх суспільних верств Нації.

У спосіб, передбачений окремими законом виборчої ординації, кандидатів на Послів до Державного Сойму визначають Виборчі Комісії, зложені з Мужів Довіря від професійно-станових організацій, органів місцевої самоуправи, культурних та інших публично-правних установ, що знаходяться у визначених виборчих округах.

Зложені Виборчими Комісіями реєстри кандидатів на Послів до Державного Сойму, у встановлений Державним Секретаріатом Внутрішніх Справ час, публично проголошуються й даються під голосування всіх управнених громадян даної виборчої округи.

Вибори Послів до Державного Сойму відбуваються на підставі загального, рівного, безпосереднього й тайного права голосування.

Кількість кандидатів, визначених Виборчими Комісіями у даній окрузі, може перевищати кількість Послів, яких ця округа має обрати до Державного Сойму. Обраними вважаються ті кандидати, що дістануть більшу кількість голосів.

Артикул 3.

Послом до Державного Сойму може бути кожний/а/ український/ка/ громадянин/ка/, що має цивільні й політичні права та досягнув/нула/ 25 років життя.

Артикул 4.

Право обирати послів до Державного Сойму мають усі українські громадяни/ки/, що посідають цивільні й політичні права та досягнули 21 рік життя.

Артикул 5.

Посли до Державного Сойму обираються на 3 роки.

Артикул 6.

Мандат Посла до Державного сойму погасає тільки в наступних випадках:

1. з причини смерти,
2. добровільного зложення мандату, або втрати виборчого права,
3. згідно з рішенням 2/3 всіх Послів Державного Сойму,
4. на підставі окремого рішення Голови Держави.

Про погаснення мандату Посла до Державного Сойму, його голова негайно повідомляє Державного Секретаря Внутрішніх Справ, а цей останній до тижня оголошує в урядовому часописі доповнюючий вибір.

Артикул 7.

За свою діяльність, Посли до Державного Союму відповідають перед Державним Союмом і Головою Держави.

Артикул 8.

З хвилиною проголошення у Віснику Державних Законів наказу Голови Держави про скликання Державного Союму, і до хвили, коли тим же шляхом не з'явиться наказ про його розв'язання — Посли до Державного Союму користають з особистої недоторканості.

За вийнятком схоплення на гарячій вчинку, Послів до Державного Союму не вільно переслідувати ні карно-судово, ні карно-адміністративно, ні арештувати без відома Державного Союму.

У випадку схоплення на гарячій вчинку, належить про це негайно донести Голові Державного Союму та просити його про згоду на дальший арешт і дальше карно-судове слідство.

Голова Держави може видати наказ про негайний арешт Посла й переведення над ним слідства без згоди на це Державного Союму, повідомляючи лише про своє рішення його Голову.

Артикул 9.

Посли до Державного Союму одержують у часі тривання сесій визначене законом удержання.

Вони користають безкоштовно з усіх засобів державної комунікації.

Артикул 10.

Кількісний склад Державного Союму та його внутрішню організацію визначить окремий Основний Державний Закон.

Артикул 11.

Перше засідання Державного Союму відкриває Голова Держави, або, з його доручення, Перший Державний Секретар, відчитуючи наказ про скликання Державного Союму.

Артикул 12.

Державний Союм скликає на першу сесію Голова Держави окремим наказом за своїм підписом, що оголошується у Віснику Державних Законів.

В той же спосіб відбувається замкнення сесій.

Перша сесія Державного Союму скликається не пізніше за 14 днів з часу обрання Послів Державного Союму.

У надзвичайних випадках, Голова Держави може відложити скликання сесії.

Артикул 13.

У випадку потреби, в згоді з інтересами Держави, Голова Держави може власним наказом розв'язати Державний Союм та призначити нові вибори, або спинити на певний час праці Державного Союму.

Артикул 14.

Державний Сойм звичайною більшістю голосів покликає Голову Сойму, якого затверджує Голова Держави.

Артикул 15.

Посли до Державного Сойму не можуть купувати, чи арендувати державні добра, або приймати державні роботи, чи доставки, як теж одержувати якусь державну концесію.

Артикул 16.

Голову Держави й Державний Уряд представляє на сесіях Державного Сойму Перший Державний Секретар, як заступник Голови Держави та представник Державного Уряду.

Перший Державний Секретар може доручити іншим Державним Секретарям заступати в Державному Соймі Державний Уряд, але не Голову Держави.

Артикул 17.

Право законодавчої ініціативи в Державному Соймі мають Голова Держави, Збір Державних Секретарів, кожний Державний Секретар і Посол до Державного Сойму зокрема.

Артикул 18.

Для вивчення й підготовки законодавчих актів Державний Сойм творить фахові комісії з окремих ділянок державного управління.

Склад і завдання дотичних комісій визначає окремий закон, затверджений Головою Держави.

Артикул 19.

Сесії Державного Сойму правосильні в присутності 2/3 його членів.

Ухвали Державного Сойму відбуваються звичайною кількістю голосів, крім проєктів зміни Основних Законів, що вимагають 2/3 голосів членів Державного Сойму.

Артикул 20.

Ухвали Державного Сойму, його Голова надсилає Першому Державному Секретареві, а цей останній до 7 днів предкладає їх на затвердження Голови Держави.

Ствержені Головою Держави ухвали Державного Сойму негайно публікуються у Вісникові Державних Законів за підписом Голови Держави і відповідного Державного Секретаря, чи Збору Державних Секретарів.

Артикул 21.

Всі закони оголошуються у Вісникові Державних Законів.

Декрети Голови Держави та розпорядки Державних Секретарів, що нормують правні відносини, також оголошуються у Вісникові Державних Законів, з наведенням постанов закону, що уповажує на видання дотичного декрету, чи розпорядку.

Артикул 22.

Ніхто не може виправдуватися незнанням закону, декрету, чи урядового розпорядження, що їх належно оголошено.

Артикул 23.

В обсяг завдань і компетенцій Державного Союму входять:

1. Ухвала проєкту окремого закону про державний бюджет на один рік.

Примітка: В надзвичайних випадках, тимчасовий бюджетний закон може обіймати час, коротший від одного року.

Визначені в бюджетнім законі, або в тимчасовім бюджетнім законі грошові квоти можна уживати тільки на цілі, що там зазначені. Міняти призначення передбачених бюджетним законом, або тимчасовим бюджетним законом, грошових квот може тільки Голова Держави, повідомляючи про своє рішення Державний Союм.

2. Ухвала проєктів законів про податки, публичні оплати, державні позики, продаж, заміну, чи обтяження нерухомого державного майна, про валюту, емісію кредитових білетів і державних облігацій.

Примітка: Переведення справ, зв'язаних з валютою й емісією кредитових білетів належить до Державного Банку. Статут Банку законом ухвалює Державний Союм і подає його через Державного Секретаря Фінансів на затвердження Голови Держави.

Догляд над діяльністю Державного Банку переводить Державний Секретар Фінансів.

3. Ухвала проєктів законів про міжнародні торговельні й митні умови, міжнародні умови, що накладають маєткові тягарі на Державу, або на її громадян, про міжнародні умови відносно державних кордонів, інші міжнародні умови та міжнародний арбітраж.

4. Ухвала проєктів законів про плян господарської розбудови держави.

5. Ухвала проєктів законів про щорічний віськовий контингент під час миру.

6. Нагляд за державного господаркою через Контрольну Комісію Державного Союму.

Примітка: Контрольна Комісія обирається Державним Союмом на час його каденції й складається з Голови, його Заступника та трьох Членів, що їх на внесення Голови Державного Союму, затверджує Голова Держави. Члени Контрольної Комісії наглядають за державними боргами та складають щорічно Державному Союмові звіт з державних видатків і прибутків та фондів, що ними завідує Держава, і з загального фінансового становища Держави. Члени Контрольної Комісії не можуть займати іншого державного

становища й складають на руки Голови Держави присягу сумлінного виконання своїх обов'язків.

7. Розгляд петиції громадян Держави, приватних зареєстрованих товариств і корпорацій, товариств і корпорації публично-правного характеру.

Державний Сойм може передавати петиції відповідним Державним Секретарям, які дають Державному Соймові вияснення, або відмовляють їх з поданням причин.

Артикул 24.

Ухвали Державного Сойму стають законом тільки після затвердження їх Головою Держави.

Раз відхилений Головою Держави проєкт закону, Державний Сойм не може розглядати вдруге, за винятком випадку, коли йому доручить Голова Держави.

Артикул 25.

Посли до Державного Сойму можуть усно, чи письменно ставити Державним Секретарям запити з обсягу їх діяльності й у спосіб, що його визначає Правильник Державного Сойму.

На запит, дотичний Державний Секретар може відповісти негайно, або заповісти відповідь на означений термін, або відмовити її у мотивованій заяві.

Артикул 26.

Державний Сойм не управнений висловлювати недовіри державним Секретарям.

Державний Сойм 2/3 всіх своїх членів може висловити й подати до відома Голови Держави свої критичні зауваги до діяльності Державних Секретарів.

Голова Держави узагальнює чи відкидає дотичне внесення Державного Сойму.

Артикул 27.

Державний Сойм може творити спеціальні комісії для вияснення певних справ.

Ці комісії управнені викликати свідків і експертів, стягати з них усні чи писемні пояснення та переслухувати під присягою, послуговуючися постановами судового поступування.

РОЗДІЛ V — ДЕРЖАВНИЙ УРЯД.

Артикул 1.

Верховна виконавча влада знаходиться в руках Голови Держави, що здійснює її через Державний Уряд.

Державний Уряд має назву: Збір Державних Секретарів.

Артикул 2.

Кількісний склад Державних Секретарів і дотичних Державних Секретаріатів, визначає відповідно потребі Голова Держави окремим декретом.

Артикул 3.

За свою діяльність у згоді з основними та іншими законами Держави, з власними урядовими актами, і за стан підляглих їм галузей державного управління — Державні Секретарі відповідають тільки перед Головою Держави, який іменує й звільняє їх на підставі власного рішення й перед яким вони складають при іменуванні встановлену законом присягу.

Карно-судове, чи карно-адміністративне переслідування та арештування Державних Секретарів може наступити тільки з наказу Голови Держави.

Артикул 4.

Як Голова Державного Уряду, Голова Держави безпосередньо керує діяльністю Збору Державних Секретарів.

Для допомоги у виконанні своїх функцій, Голова Держави призначає з поміж Державних Секретарів Першого Державного Секретаря, який заступає його в потрібних випадках у характері Голови Держави й Голови Державного Уряду.

Артикул 5.

В поодиноких Державних Секретаріатах призначаються Генеральні Секретарі, що виконують обов'язки заступників Державних Секретарів.

Генеральних Секретарів призначає Голова Держави на внесення дотичних Державних Секретарів перед якими вони безпосередньо відповідають за свою діяльність.

Артикул 6.

Державні Секретарі, а з їх доручення Генеральні Секретарі, мають право брати участь у засіданнях Державного Сойму та його Комісій і промовляти поза чергою.

Артикул 7.

Поодинокі Державні Секретарі і підлеглі їм уряди, мають право, в цілі виконання законів, у своїм обсязі ділання видавати накази та розпорядження й жадати від установ та громадян Держави їх виконання під загрозою примусу й карі згідно з діючими законами.

Артикул 8.

Державні Секретарі, Генеральні Секретарі та директори департаментів Державних Секретаріатів не можуть обіймати інших урядів, за винятком вищих наукових та почесних, ані мати побічні заробіткові праці.

Артикул 9.

Всі державні урядовці, перед обняттям своєї служби, складають на руки своїх начальників присягу на вірність Українській Державі й Вождеві Нації, береження Основних та інших державних законів й розпоряджень влади та заховання урядової тайни.

Закони для державних службовців визначають їх обов'язки й права, умови прийняття на державну службу, службові ранги, почесні нагороди, дисциплінарне поступування і спосіб їх матеріального забезпечення, включаючи й емеритуру.

Артикул 10.

Адміністрація відділюється від судів.

Окремий закон визначить поступування в адміністративних справах.

Важність рішень адміністративних урядів можна оспорювати перед Найвищим Адміністративним Судом, коли перед тим дана справа перейшла всі означені в законі адміністративні інстанції.

Артикул 11.

Для цілої території Української Держави існує один спільний Найвищий Адміністративний Суд.

Цей суд рішає, стосуючи постанови судового поступування, про важність рішень адміністративних урядів, про важність рішень самоурядування й професійно-станових установ, на випадок компетенційного спору між поодинокими державними урядами, на випадок порушення Основних Державних Законів, оскільки ці справи не належать до компетенції властивих судів.

На випадок компетенційного спору між судовими й адміністративними владами, рішає Найвищий Касаційний Суд, при чому має він покликати до участі в розправі і рішенні не менше двох членів Найвищого Адміністративного Суду.

Окремий закон докладно означить склад і компетенції Найвищого Адміністративного Суду.

Артикул 12.

Окремий закон встановить організацію адміністративних влад у Краях, Областях, Повітах, Районах, містах і громадах, та їх компетенції.

РОЗДІЛ VI — ДЕРЖАВНЕ СУДІВНИЦТВО.

Артикул 1.

Судові вироки й постанови проголошуються іменем Української Держави.

Артикул 2.

Судів іменує Голова Держави на внесення Державного Секретаря Юстиції. Організацію і обсяг діланья судів, не виключаючи й військових, визначить окремий закон.

Уряд судді може обійняти особа, яка відповідає вимогам, що її ставить закон.

Судді складають окрему присягу, форму якої визначить закон.

Артикул 3.

У виконанні правосудности, судді незалежні й підлягають виключно законам.

Вища судова влада може хвилево усунути суддю від урядування тільки тоді, коли рівночасно передасть його справу належному судові.

Окремий закон для суддів визначить їх обов'язки й права.

Артикул 4.

Суди не мають права оспорювати важности законів, що їх у належний спосіб видано й оголошено, натомість мають право встановлювати, чи розпорядження адміністративної влади, професійно-станових установ чи самоуправи видано згідно з постановами діючих законів, і чи влади не переступили своєї компетенції.

Артикул 5.

Судові розправи, як у справах цивільних так і карних, мають бути усні й прилюдні.

Вийнятки з цієї засади визначає закон.

Артикул 6.

Для цілої території Української Держави утворюється один Найвищий Касаційний Суд.

Окремий закон визначить склад та компетенцію Найвищого Касаційного Суду.

РОЗДІЛ VII - ДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ.

Артикул 1.

Контроль на цілим державно-фінансовм господарством виконує Державний Контроль на чолі з Головним Державним Контрольором.

Головного Державного Контрольора призначає й звільнює Голова Держави.

Артикул 2.

Головний Державний Контрольор не входить до складу Державного Уряду, але в службовій ієрархії має права Державних Секретарів.

Головного Державного Контрольора стосуються приписи, зазначені в Розділі IV, артикули 3 і 8.

Артикул 3.

Головний Державний Контрольор щорічно подає Державному Союму звіт про всі державні прибутки й видатки, про державні фонди і загальний стан фінансів Держави.

Подібний звіт Головний Державний Контрольор подає щороку, а також на кожне подання, Голові Держави.

Артикул 4.

Окремий закон про Державний Контроль в Українській Державі визначить обов'язки, права й організацію контролю в державному господарстві.

РОЗДІЛ VIII — ОБОРОНА ДЕРЖАВИ.

Артикул 1.

Оборона Української Держави жертвою крові, є найвищою чеснотою для її громадян.

Всі громадяни Української Держави мужеського пола зобов'язані до військової служби на суші, морі й повітрі, на підставі постанов окремого закону.

У випадку потреби, громадяни Української Держави жіночого полу зобов'язані до допомогової служби для оборони Держави, на підставі постанов окремого закону.

Артикул 2.

Збройні сили Української Держави складаються з сухопутного війська, повітряної й морської фльоти та з загального ополчення.

Закон визначить чисельний стан війська й повітряної та морської фльоти в часі миру, як також час тримання чинної й запасової служби та його обов'язки в обороні держави.

Артикул 3.

Збройні сили Держави вживаються для оборони її суверенности та цілісности її кордонів.

На завдання цивільної влади, збройні сили Держави можна уживати у випадках внутрішніх розрух, в згоді з приписами відповідних законів.

Окремий закон визначить способи ужиття збройної сили Держави при вийнятковому стані.

Артикул 4.

Військовим особам не вільно скликувати нарад і зборів без дозволу відповідної влади.

Військові зобов'язані притримуватися строгої військової дисципліни.

Артикул 5.

За переступи й вчинки сповнені в часі відбування військової служби, військові відповідають перед військовими судами на підставі окремого військового карного закону й окремого карного поступовання.

Артикул 6.

Військо чужої держави може перебувати на території Української Держави тільки за згодою Голови Держави.

Артикул 7.

Охорону внутрішнього ладу й службу безпеченства в межах Української Держави виконують в ділянці політичній — формації Націоналістичної Охорони Держави, а в ділянці карній — державна поліція.

Окремий закон визначить організацію Націоналістичної Охорони Держави та державної поліції.

РОЗДІЛ ІХ — ПРОФЕСІЙНО-СТАНОВА Й СУСПІЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ ДЕРЖАВИ.

Артикул 1.

В основу суспільного устрою Української Держави кладеться солідарна співпраця всіх соціально-виробничих верстви, яку нормує Держава в загальних інтересах Української Нації.

Для здійснення цієї засади суспільних відносин, Держава будує свій господарський устрій на підставі тотального пляну, контролі й мішаних форм удержавленої, громадської та приватної власности на засоби господарського виробництва.

Окремий закон визначить форми господарської організації Держави.

Артикул 2.

Українська Держава розглядає працю, як етичний і суспільний обов'язок перед Нацією, а громадян, як творців духовних і матеріяльних цінностей.

В згоді з цим, всі суспільні верстви Нації об'єднуються — відповідно до родів праці, професій і господарських функцій — в професійно-станових організаціях.

Артикул 3.

Професійно-станові організації є державними установами і об'єднуються, згідно з адміністративно-територіяльним розподілом держави і за принципом

вертикальної організації — в центральні установи, відповідно до родів і галузей праці, професій та господарських функцій, які вони заступаються.

Всі повнолітні громадяни/ки/ Української Держави, що виконують певні виробничі функції в суспільстві, зобов'язані бути членами відповідних професійно-станових організацій.

Вийняток становлять ті громадяни/ки/, що позбавлені цивільних чи політичних прав.

Окремий закон встановить форми професійно-станової організації держави й суспільства.

Артикул 4.

Діяльність центральних професійно-станових установ, що представляють окремі роди і галузі праці, професій та господарських функцій, координує й направляє, в межах цілої держави, Верховна Рада Національної Праці.

Артикул 5.

Верховна Рада Національної Праці складається з мужів довір'я центральних професійно-станових установ, що представляють окремі роди й галузі праці, професій та господарських функцій у межах держави.

Форми організації Верховної Ради Національної Праці, її завдання та обсяг компетенцій встановить окремий закон.

Верховну Раду Національної Праці скликає, відкриває, замикає й розв'язує Голова Держави.

Артикул 6.

На чолі Верховної Ради Національної Праці стоїть її Президія в складі Голови, двох Заступників і чотирьох Членів, що призначаються наказом Голови Держави.

Голова Верховної Ради Національної Праці є водночас Державним Секретарем Координації Національної Праці.

Артикул 7.

Існування політичних партій, груп, організацій та ідеологічних вільних гуртів — заборонене в в Українській Державі.

Артикул 8.

Одиною ідеологією, що виховує громадян Української Держави, є ідеологія Українського Націоналізму, а одиною формою політичної організації суспільства є Організація Українських Націоналістів.

Артикул 9.

Організація Українських Націоналістів є підставою державного ладу й чинником виховання Нації та організації суспільного життя.

Артикул 10.

Верховним керівним органом Організації Українських Націоналістів є Провід Українських Націоналістів.

Голова Держави є водночас Головою Проводу Українських Націоналістів.

РОЗДІЛ X — СУМОУПРАВА.

Артикул 1.

Стоючи на засаді тотальности, інтегралізму й централізації в державному управлінню, держава водночас допускає здорові форми децентралізації й участь населення в місцевій самоуправі.

Артикул 2.

Громади, волости, місточка, міста, повіти та вищі одиниці самоуправи користають з права вирішення питань про місцеві добра та потреби в межах своєї території, поскільки держава адміністрація не прилучила певної справи до обсягів свого ділання.

Артикул 3.

На чолі самоуправи в Краях стоять Краєві Ради, що виділюють з себе в характері виконавчих органів Краєві Управи.

Догляд над діяльністю Краєвих Рад, Краєвих Управ та нижчестоячих органів самоуправи, проводять, призначені наказом Голови Держави, Краєві Начальники, що представляють державну адміністрацію.

РОЗДІЛ XI — ОБОВ'ЯЗКИ Й ПРАВА ГРОМАДЯН.

Артикул 1.

Суспільна вартість громадян зумовлюється їх творчістю й тими користями, які вони приносять національній спільноті.

Артикул 2.

Праця — це етична засада, що зобов'язує всіх громадян Української Держави тв визначає їх національно-суспільну вартість.

Ухилення від обов'язку праці рівнозначне соціальному паразитизмові.

Всі роди фізичної й інтелектуальної праці мають суспільну вартість і гідні пошанування, коли слугують інтересам Нації та Держави.

Права громадян Української Держави зумовляються їх обов'язками перед Нацією та Державою.

Артикул 3.

Українське громадянство набувається:

1. через народження від батьків громадян Української Держави,
2. через подружжя з громадянином Української Держави, і

3. через надання громадянства відповідною владою.

Особі української народности, що оселиться в межах Української Держави, не можна відмовити в наданні українського громадянства, коли цьому не стоять на перешкоді особливі причини.

Артикул 4.

Українське громадянство в хвилі проголошення Української Держави мають:

1. всі особи української народности, що мешкають у межах Української Держави.

2. особи інших народностей, яких батьки, чи вони самі стало мешкали в межах Української Держави з 1 серпня 1914 року.

Примітка: згаданим у точці 2 цього Артикулу особам може бути відмовлено в наданні українського громадянства.

Вийняток з Артикулів 3 і 4 становлять особи жидівської народности, що підлягають окремому законowi.

Окремий закон точно визначить постанови що до набуття й втрати українського громадянства.

Артикул 5.

Всі громадяни Української Держави, як чоловіки, так і жінки, рівні перед державними законами.

Українська Держава не визнає родових, станових, шляхецьких привілеїв та родових і особистих шляхоцьких титулів.

Всі публичні уряди рівно доступні для всіх громадян на умовинах, означених у законі.

Жінка в Українській Державі має всі цивільні та політичні права, нарівні з чоловіками.

Артикул 6.

Українському громадянинowi не вільно прийняти чужоземного шляхоцького титулу.

На прийняття україномовним громадянином чужоземного ордену, потрібно дозволу Голови Держави.

Артикул 7.

За вийнятком схоплення на горячому вчинку й у випадках, що їх передбачає окремий закон, українського громадянина не вільно арештувати, чи піддати особистому трусові без наказу відповідної влади.

За вийнятком випадків, передбачених законом, арештованого українського громадянина належить впродовж 48 годин доставити до відповідної судової влади, що рішає про його дальше задержання в арешті, або звільняє з під арешту.

Артикул 8.

Карне переслідування й вимір кари переводиться тільки на на підставі існуючого закону.

Нікого не можна позбавити належного суду. Вийняткові суди допускаються у випадках, зазначених у законі.

Артикул 9.

Подружжя, як підстава законного життя, моралі, існування та розвою Нації, стоїть під охороною закону.

В Українській Державі визнається церковний і цивільний шлюб.

Окремий закон встановить форму цивільного шлюбу.

Державний суд розв'язує справи про розводи, законність та дійсність шлюбів.

Артикул 10.

Українська Держава визнає свободу сумління й вірувань, оскільки вони не йдуть у розріз з добром і мораллю Української Нації.

Нікого не можна змушувати до участі в релігійних чинностях, чи обрядах, або належати до якого-небудь віроісповідання.

Кожному забезпечується вільність зміни віроісповідання.

Ніхто з громадян не може ухилитися від виконання публичних обов'язків з причини своїх релігійних переконань.

Артикул 11.

Порядок визнання віроісповідання, що досі держава не визнала, встановить державний закон.

Артикул 12.

Кожний громадянин може змінити місця побуту й переносити свою власність у межах держави, коли не має на це виразної заборони закону, чи адміністративної влади.

Артикул 13.

Кожний громадянин має право вільного вибору професій та заробітку. Обмеження в цьому напрямі може встановити тільки закон.

Артикул 14.

Забезпечується кожному вільність науки, навчання і наукових дослідів.

Артикул 15.

Метою виховання й освіти, Українська Державі ставить творення суспільного типу людини — здатної до активного творчого життя.

Кермування та догляд над шкільництвом, належить Державі.

В основу шкільництва ляже система національної, державної, обов'язкової та єдиної школи, що дасть підстави всебічного розвитку людини.

Приватні освітні установи та чужомовне навчання допускаються тільки за дозволом влади в кожному поокремому випадку та підлягають її контролю.

Навчання в школах, від нижчої до високої, що їх удержує держава, безкоштовне.

В цілях творення провідних кадрів суспільства, держава сприяє кожному талановитому й працьовитому громадянину в здобутті якнайвищої освіти.

Держава створить установи широкого позашкільного навчання.

Артикул 16.

Держава контролює всі роди видавничої діяльності, зокрема пресу.

Матеріальна та інша участь чужинців у видавничій і пресовій діяльності допускається лише за окремим дозволом влади, й підлягає її контролю.

Видання на чужих мовах допускається за окремим дозволом влади, й підлягає її контролю.

Артикул 17.

Праця, здоров'я й життя громадян Української держави стоять під охороною закону.

Держава перебирає на себе контроль над організацією праці, умовами праці й винагородою за неї.

Окремий закон забезпечить матеріально громадян, або їх родини, на випадок недуги, каліцтва, старости й смерті.

Артикул 18.

Об'єднані в професійно-станових організаціях працівники й працедавці мають у відповідних професійно-станових установах і у Верховній Раді Національної Праці своїх представників, які братимуть участь у вирішенні питань соціальної політики й господарського виробництва держави.

Артикул 19.

Встановлений державою Кодекс Праці регулюватиме умови праці громадян у всіх галузях господарської продукції та іншої творчості; встановлюватиме рівень винагороди за працю, визначатиме її технічний процес, виробничі норми, гігієну праці, внутрішній розпорядок робіт у підприємствах, определюватиме відносини між працівниками й працедавцями, право й форми арбітражу, тощо.

Артикул 20.

Матеріальні й продукційні відносини окремих суспільних групу, об'єднаних у професійно-станових організаціях, як і стосунки внутрі цих організацій, чи між ними, регулюються під доглядом і контролем Верховної Ради Національної Праці.

Працедавці і працівники матимуть у рямцях Кодексу Праці й при контролі Верховної Ради Національної Праці право персональних і колективних умов у справах, що стосуються їх інтересів.

Страйки робітників і льокавти працедавців заборонені законом, як незгідні з поняттям націократичної Держави та суперечні засадам національної й соціальної солідарности.

Артикул 21.

Право власности на всі матеріяльні добра належить Нації.

Нація виделегує свої компетенції фізичним й правним особам, що виступають суб'єктами даного їм Нацією права володіти майном, передавати його в спадщину й бути працедавцями.

Артикул 22.

Право на приватну власність упідставляє праця. Посідання власности накладає зобов'язання давати їй корисне для Нації примінення. У випадках протидержавного, чи антисоціального використання власности, або зужитковання її на цілі, що суперечать моралі та добрим звичаям суспільства — вона підпадає конфіскації.

Артикул 23.

Приватна власність стоїть під охороною закону.

Спосіб вивласнення, або обмеження приватної власности визначить окремий закон.

Артикул 24.

Нагромадження матеріяльних багатств понад доцільні з суспільного огляду норми — Держава внеможливить окремими регулятивними заходами.

Артикул 25.

Будуючи національне господарство на підставі державного пляну й контролі — Держава водночас забезпечить громадянам усі можливості творчого вияву приватної ініціативи та здорового змагу в господарській діяльності.

Артикул 26.

Велика приватна земельна власність заборонена в Українській Державі.

Право на володіння землями й користування землею належить тим, що на ній працюють.

Основним типом земельного устрою Держави є трудове середнє селянське господарство.

Артикул 27.

Громадянам забезпечується спадкове право в межах діючих законів.

Ці закони визначають участь Держави у спадщині.

Артикул 28.

Громадяни Української Держави мають право вносити петиції до Голови Держави, Державного Уряду, Державного Союму, Верховної Ради Національної Праці й органів самоуправи.

Артикул 29.

Всі громадяни зобов'язані бути вірними Державі, підлягати її законам, шанувати законну владу, улегшувати її завдання, виконувати її накази, що видані згідно з законом, виконувати публичні уряди, до яких їх покликано, платити податки й нести всі тягарі та особисті й речеві повинності.

Артикул 30.

Всі громадяни зобов'язані до військової служби.

Окремі закони визначають рід, спосіб, порядок і час тривання військової служби, звільнення від цього обов'язку, а також особисті й речеві повинності на військові цілі.

Всі постанови про обов'язки й права громадян стосуються і до військових осіб усіх ступенів, поскільки тому не суперечать військові закони.

Артикул 31.

Чужинці, що перебувають на території Української Держави, за винятком осіб з правом екстериторіяльності, підлягають її законам на загальних для всіх підставах. Вони не користають з політичних прав українських громадян, з усіх інших прав користають, поскільки закон не визначив у тому напрямі обмежень.

Томенко М. Історія української Конституції. – К.: Освіта, 2009. – С. 294 – 314.

Акт відновлення Української Держави, проголошений у Львові

Львів, 30 червня 1941 року

Рішення ч.1

Національних зборів українців

1. Волею Українського народу Організація Українських Націоналістів під проводом Степана Бандери проголошує відновлення Української Держави, за яку поклали свої голови цілі покоління найкращих синів України.

Організація Українських Націоналістів, яка під проводом її творця і вождя Євгена Коновальця вела в останніх десятиліттях кривавого московсько-більшовицького поневолення завзяту боротьбу за свободу, взиває

український народ не скласти зброї так довго, доки на всіх українських землях не буде створена Українська Суверенна Держава.

Суверенна Українська Влада запевнить Українському Народові лад і порядок, всесторонній розвиток усіх його сил та заспокоєння його потреб.

2. На західних землях України твориться Влада, яка підпорядковується Українському Національному Урядові, що створиться в столиці України — Києві з волі українського народу.

3. Відновлена Українська Держава буде тісно співдіяти з Націонал-Соціалістичною Великонімецькою, що під проводом Адольфа Гітлера творить новий лад в Європі й світі та допомагає українському народові визволитися з-під московської окупації.

Українська Національна Революційна Армія, що творитиметься на українській землі, боротиметься далі спільно з союзною німецькою армією проти московської окупації за Суверенну Соборну Українську Державу і новий справедливий лад у цілому світі.

Хай живе Суверенна Соборна Українська Держава! Хай живе Організація Українських Націоналістів! Хай живе Провідник Організації Українських Націоналістів Степан Бандера!

Слава Україні! Героям Слава!

Ярослав Стецько, в. р.
Голова Національних Зборів

Українське державотворення. Акт 30 червня 1941. Збірник документів і матеріалів. — Львів-Київ: літературна агенція «Піраміда», 2001. — С.123.